

Nemzetközi kereskedelem

Szeminárium

1. dia

A nemzetközi kereskedelem

- Gyökerei a történelem előtti időkre nyúlnak vissza.
- Az ókorra kifejlett gyakorlata volt.
- Első komplex hatalmi rendszer (politikai és gazdasági hódítás):
 - *spanyol királyság és Portugália* alakította ki 1450 és 1550 között. Globális erődhálózatot, kereskedelmi állomásokat, településeket és missziókat építettek ki, amely átszötte az addig ismert világot. Őket a hollandok, majd az angolok követték, illetve szorították ki.
 - *Brit Kelet-indiai Társaság, Hudson Bay Társaság, Holland Kelet-indiai Társaság*

USA

- II. vh után világhatalmi pozíció
- Marshall-terv
- NAFTA – 1994
- Kanada külkereskedelmi forgalmának 4/5-ét, Mexikó pedig 3/4-ét az Egyesült Államokkal bonyolítja (CUM)
- <https://www.youtube.com/watch?v=yO55YjVa1SQ>

Nyugat-Európa

- *Római szerződés – EGK - 1957*
- *Európai Gazdasági közösség – 6 ország*
- *Maastrichti szerződés – EU – 1993*
- *Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) – 1960*

Japán

- Gazdasági növekedés: 1950-es, 1960-as években évi átlag 10%-os, majd az 1973-as olajválságot követően 5-6% -os növekedést produkált.
- „Kis Tigrisek” - *Koreai Köztársaság, Tajvan, Szingapúr, Hongkong*
- Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (ASEAN): *Malajzia, Indonézia, Thaiföld, Fülöp-szigetek, Brunei, Vietnam, Laosz, Mianmar és Kambodzsa*
- *Szingapúr* tagja az ASEAN és a „Kis Tigrisek” szövetségnek is.

Keleti (szocialista) blokk

- KGST (1949-1991): *Szovjetunió, Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Románia, Albánia, a Német Demokratikus Köztársaság, Mongólia, Kuba, a Vietnámi Demokratikus Köztársaság és Jugoszlávia*
- Világexportból való részesedése az 1960-as évek közepén 10% körüli, 1990-es évek elejére 2,6%-ra esett vissza.
- EU csatlakozás: 2004-ben *Csehország, Ciprus, Észtország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Lengyelország, Szlovénia, Szlovákia,*
- 2007-ben csatlakozhatott *Románia és Bulgária,*
- 2013-ban *Horvátország.*
- További országok tagjelölti státuszban vannak (*Törökország, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia, Albánia, Ukrajna és Moldova*).

Kína

- 1980-as évekig nagyon zárt gazdaság
- A kommunista Kína állam-és rendszeralapítója Mao Ce Tung (1893-1976)
- Teng Hsziao Pin 1980-as évektől gazdasági reformok és külkereskedelmi nyitás
- Gazdasági növekedés évi 10% (1980-)
- Alapítótagja a BRICS szövetségnek (2006)

2.dia

Két alapvető megközelítés

- A kereskedelem fejlődésének korlátozása (protekciónizmus), a külgazdaság hatásai ellen védekező gazdaságpolitika, amely védelmet nyújt a hazai termelőknek a külföldi versenytársak termékeivel szemben
- A szabad kereskedelem (liberalizmus, szabad kereskedelem) az áruk és szolgáltatások országok közti zavartalan, vámoktól és egyéb kereskedelmi akadályoktól mentes áru-és szolgáltatás forgalom, amelynek célja a liberalizált kereskedelmi tevékenység állami beavatkozás nélkül.

Szabad kereskedelem

- a verseny s szűkösen rendelkezésre álló erőforrások hatékony felhasználására ösztönzi a feleket
- nagyobb piacon az optimális üzemméretből eredő költségelnyök jobban kiaknázhatók
- a fogyasztó számára jobb árat, bővebb választékot és magasabb minőséget garantál

Protekciónista kereskedelem

- a belföldi termelők egy csoportját védi, ill. versenyelőnyhöz juttatja
- nagyobb árbevételt és piaci részesedést, ill. magasabb profitot szerezhetnek a termelők
- hanyatló vagy stratégiai iparágak támogatása
 - elkerülhető a nagyobb munkanélküliség kialakulása
 - A csökkenő import-kiadások révén javíthatók az ország fizetésimérleg-pozíciója
 - Nemzetbiztonsági szempontok (pl. stratégiai tartalékok felhalmozása, védelme)
 - „speciális nemzetgazdasági értékek” védelme (pl. tokaji bor, svájci óra)

Szabadkereskedelem vs protekciónizmus

Szabadkereskedelem

- termelési tényezők optimális kihasználása-igen
- hatékony termelés-igen
- versenyképesség folyamatos javítása-igen
- hazai termelőket védi-nem
- hazai munkahelyet védi-nem
- exportot ösztönzi-igen
- importot ösztönzi-igen
- világgazdasági függőség-nő

Protekciónizmus

- termelési tényezők optimális kihasználása-nem
- hatékony termelés-nem
- versenyképesség folyamatos javítása-nem
- hazai termelőket védi-igen
- hazai munkahelyet védi-igen

- exportot ösztönzi-igen
- importot ösztönzi-nem
- világgazdasági függőség-csökken

Kereskedelempolitikai eszközök

Csoportosítás:

- exportra és importra ható
- közvetlen és közvetett hatású
 - vámjellegű (tarifális) vagy nem vámjellegű (nem tarifális)
 - árra vagy mennyiségre ható (közvetlenül vagy közvetve)

A kereskedelempolitikai intézkedések hatásai: a jövedelem nemzetközi és nemzeti szintű elosztás, s ezen keresztül kihatással lehetnek a jóléti szintre is. Széles körű alkalmazásuk további makrogazdasági következménnyel jár a foglalkoztatottak számát, a GDP alakulását, a külkereskedelmi mérleget, valamint a valutaárfolyamot nézve.

Árra ható eszközök

Az alkalmazott eszközök az importált/importálni kívánt termék árát befolyásolják, és ezen keresztül érik el a kívánt (importcsökkentő) hatást.

Fajtai:

- vámok
- illetékek
- szubvenciók
- dömpingellenes (anti-dömping) politika
- árfolyampolitika

Vám mértéke: a világpiaci ár és a külföldi termék belpiaci ára közti különbség

Vám minimális mértéke: a világpiaci ár és a belföldi termék ára közti különbség

Mennyiségi korlátozások és hasonló eszközök

Az importált/importálni kívánt termék mennyiségére hatnak, és azon keresztül az import csökkenését okozzák.

Eszközei:

- engedélyezési rendszer (import/exportengedélyezés)
- import/export kvóták
- önkéntes exportkorlát
- tilalmak
- kereskedelmi hatású beruházási szabályok (TRIMs)
- származási szabályok (eredetmegjelölés)
- import monitoring

Import vám közvetlen hatásai

- *Fogyasztási hatás* – változik a fogyasztás összetétele, így azt kell nyomon követni, hogy a vámok bevezetése következtében az importcikkék és a belpiacon megtermelt termékek aránya hogyan változik.

- *Termelési hatás* – a vámok által kiváltott áremelkedés következtében növekszik a hazai termelés. Szélsőséges esetben a magas importvámok arra ösztönözhetik a termelőket, hogy eddig versenyképtelen ágazatokat is fejlesszenek. Ekkor azonban számolni kell azzal, hogy az importhelyettesítés nem minden esetben hoz létre a külföldi termékkel minőségben és technológiában azonos terméket. Az importhelyettesítés hosszú távon csökkenti az ország világgazdasági részvételét, a gazdaság egyre zártabbá válik.
- *Kereskedelmi hatás* – a belföldi fogyasztáscsökkenés és termelésnövekedés összege. A jelentős világgazdasági súllyal rendelkező országok képesek az importvámokkal befolyásolni a világpiaci árakat, így a megváltozott árakon keresztül javíthatják cserearányaikat. Erről azonban csak az Egyesült Államok, Japán, Kína vagy az Európai Unió esetében beszélhetünk.
- *Költségvetési hatás* – az importvámok azonnali bevételt jelentenek az állami költségvetésbe, ezért az országok előszeretettel alkalmazzák ezt a kereskedelempolitikai intézkedést a költségvetési bevételeik stabilnövelésére.

Politikai tényezők a világgazdaságban

- Az állami beavatkozás alkalmazásánál általános kiindulópont, hogy a piac önmagában, illetve magára hagyva nem képes optimálisan megfelelni azoknak az elvárásoknak, melyeket a társadalom a gazdasággal szemben támaszt.
- A külkereskedelmi politika a külkereskedelmi tevékenység alakításának irányvonala, szabályozza a külkereskedelmi kapcsolatokat és a megfelelő belső gazdasági környezet megteremtésének fő eszköze, amely minden szuverén állam kiváltságos joga.
- A külkereskedelmi politika gazdaságra gyakorolt hatását az adott ország nemzetközi üzleti tevékenységben való részvételének mértéke és intenzitása határozza meg.

Külkereskedelem-politika gyakorlására használt eszközök

- A kereskedelmi politika *szereződéses* eszközei
- A kereskedelmi politika *autonóm* eszközei

Kereskedelem-politika szerződéses eszközei

- A kereskedelmi politika szerződéses eszközei nemzetközi megállapodásokon alapszanak, amelyek az államot egy meghatározott kereskedelmi rendszer megvalósítására kötelezik.
- Hosszútávú folyamat eredményei. Passzív hatás: amennyiben bevezetésük legfőbb oka a hazai piac védelme az országba áramló importtal szemben. Aktív hatásról beszélünk abban az esetben, ha alkalmazásuk célja az exportpolitika támogatása.

Nemzetközi szerződések típusai:

- Kétoldalú – bilaterális
- Többoldalú – multilaterális

Kereskedelem-politika autonóm eszközei

A kereskedelmi politika autonóm eszközei teljes mértékben az egyes országok hatáskörébe tartoznak.

Autonóm megközelítés alatt értjük az adott ország egyoldalú intézkedéseit a hazai piac védelme érdekében, amelyet nem konzultált az érintett országgal, és az érintett ország nem adta beleegyezését az intézkedésekbe.

Nemzetközi kereskedelem nem vám jellegű akadályai

- Kvantitatív/mennyiségi korlátok
- Monopolisztikus intézkedések

- Technikai intézkedések és akadályok
- Az importra vonatkozó pénzügyi korlátozások, árszabályozás
- Dömpingellenes intézkedések
- What global trade deals are really about: <https://www.youtube.com/watch?v=-v3uqD1hWGE>

Kétoldalú szerződések és megállapodások

- Nemzetközi kereskedelmi szerződések
- Nemzetközi kereskedelmi megállapodások
- Nemzetközi fizetési és hitelmegállapodások
- Gazdasági, ipari, tudományos-technikai együttműködésről szóló megállapodások

Többoldalú/multilaterális megállapodások

- A multilaterális kereskedelmi rendszer a tisztességes verseny elvén működik. Ez az elv lehetővé teszi a termék védelmét a nem tiszta versenyen alapuló – dömping által alacsonyan tartott árak és az állami forrásból támogatott termékekkel szemben. További alapelvek közé sorolható a szabad kereskedelmet és a fokozatos piaci liberalizációt támogató gazdasági reformok bevezetése, amelyek a fejlődő országok számára is előnyösek és a kereskedelmi tevékenység további liberalizációját támogatják.
- A nemzeti bánásmód alapelve szerint, ahogy a külföldi termék, szolgáltatás átlépi az ország határait, ugyanúgy kell kezelni, mint a hazai terméket, semmilyen módon nem megkülönböztethető a hazai terméktől.

Kereskedelmi megállapodások előzményei

- vh – szétzilálta a korábbi kétoldalú megállapodásokon alapuló kereskedelmi viszonyokat.
- Békekonzferenciák (jelentős háborús kártérítési kötelezettségek, rossz nemzetgazdasági pozíciók) - hiányzott a kölcsönös bizalom.
- Az 1920-as évek nem volt reális esély sikeres vámcsökkentési tárgyalásokra
- 1929 - világgazdasági válság – vámemelés, tőkeáramlás korlátozása megakadályozták a kereskedelmi kapcsolatok normalizálódását.
- 1929 után jelentős védekezési mechanizmusok beindulása kísérte a nemzetközi kereskedelmet. Az addigi laissez fair politikát felváltotta a protekcionizmus.
- A világ legerősebb gazdaságává vált Egyesült Államok pedig ezzel párhuzamosan a bezárkózást választotta: távol tartotta magát a nemzetközi kereskedelmi kezdeményezésektől, sőt a gazdasági válságra adott válaszul 1930-ban mintegy húszezer importcikkre kiterjedően rekordmagasságra, átlagosan 50 % fölé emelte a vámokat
- Protekcionista ellenlépések dominója – Kanada, Spanyolország, Olaszország, Svájcban □ tovább mélyítette a válságot
- 1942 – Nagy Britannia és USA megállapodás: diszkriminációmentesség elve, vámok és egyéb kereskedelmi akadályok csökkentése
- 1944 – Bretton Woods □ Nemzetközi Valutaalap és a Világbank □ nemzetközi pénzügyi rendszer stabilitásáért felelős és a gazdaságfejlesztést (beleértve a háborút követő rekonstrukciót) finanszírozással segítő intézmények

Cordell Hull - egyenlő feltételek kialakítása a nemzetközi kereskedelemben - előmozdítja a gazdasági integrációt, a nemzetközi együttműködés bázisán ösztönzi a gazdasági fellendülést, lényegesen hozzájárulhat a biztonság erősítéséhez és a béke megőrzéséhez is

Általános Kereskedelmi és Vámtarifa Egyezmény (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT)

- 1948 – 23 aláíró ország „Szerződő felek” – 47 évig ideiglenesen alkalmazták/eredetileg multilaterális szerződésnek szánták
- ITO nemzetközi kereskedelmi szervezet (nem valósult meg) □ USA Kongresszusa nem ratifikálta a Havannai Chartát (1948)
- GATT □ Fokozatosan olyan intézménnyé fejlődött, mely patronálta a nemzetközi kereskedelmi tárgyalások sikeres fordulóit.
- Jelenleg Világkereskedelmi Szervezet – WTO

GATT tárgyalássorozat

- A GATT külön egyezményben tárgyalja pl. a szellemi tulajdonjog kereskedelmére vonatkozó (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPs), ill. a szolgáltatások kereskedelmére (Generated Agreement on Trade in Services – GATS) vonatkozó megállapodásokat.
- A WTO már nagyobb szerepkörrel és hatalommal bír elődjéhez képest.
- Szabályai kiterjednek: ipari – mezőgazdasági-szellemi termékek, szolgáltatások kereskedelme
- valamennyi tagország számára azok betartása kötelező

GATT/ WTO eredményei

- Világkereskedelem liberalizálása
- Forgalom nagymértékű bővülése
- Vámkonferenciákon résztvevő országok számának állandó növekedése
- Vámtételek nemzetközi szabályozása
- Engedélyezési, ill. Támogatási rendszer szabályozása
- Közbeszerzési eljárások liberalizálása
- a nem tarifális korlátozások vámmá alakítása - majd csökkentése

Az országok más-más céllal kereskednek ugyan egymással, abban azonban teljes mértékben egyetért minden külkereskedelmi folyamatban résztvevő fél, hogy a külkereskedelemnek haszna van – tehát ha országok egymásnak árukat és szolgáltatásokat adnak el, akkor ebből szinte minden esetben kölcsönösen hasznot húznak.

Integráció

a különálló részeknek valamely nagyobb egészbe, egységbe való beilleszkedése, beolvadása

Gazdasági integráció

a világ nemzeteinek olyan megállapodásai, amelyek célja a kölcsönösen előnyös együttműködés feltételeinek megteremtése (pl. vámok leépítése, közös pénznem kialakítása, tudományos eredmények megosztása, stb.).

6. dia

Merkantilizmus – XVII. század

ALAPELVE: egy ország gazdagsága az exporttöbbletétől függ.

- Az állam anyagi jólétének legfőbb forrását a nemesércek jelentik.
- Erős állami beavatkozás – Protekcionizmus - Adók
- A cserearányok önkényesek: a dolgok éppen annyit érnek, amennyiért el lehet adni őket

Cél: minél több arany kerüljön az országba. Az állami beavatkozás teremti meg a gazdasági folyamatok szabályszerűségét.

A merkantilizmus képviselői szerint a gazdagság nem a termelésben, hanem a forgalomban keletkezik, és csak pénzben (aranyban) testesül meg, ezért a nemzet gazdagságának forrása a külkereskedelem.

XVIII. - XIX.század

Klasszikus elmélet

- SPECIALIZÁCIÓ
- MUNKAMEGOSZTÁS
- CSERE \leftrightarrow ABSOLÚT ELŐNY

KOMPARATÍV ELŐNYOK ELMÉLETE: Importálni azt a terméket kell, amelynek hazai előállítása drágább, mint az export által történő beszerzése.

- Adam Smith
- David Ricardo
- Thomas Malthus

19-20. század

Neoklasszikus elmélet

Heckscher-ohlin modell

- Eli Heckscher
- Bertil Ohlin

Alapfeltevések:

- 2 ország – 2 termék – 2 termelési tényező (tőke, munkaerő)
- Egyik ország: tőkével jól ellátott (relatív alacsony a tőke ára)
- Másik ország: munkával jól ellátott (relatív alacsony a munkaerő ára)
- Csak árumozgás, termelési tényezők nem
- Szállítási költségek elhanyagolhatók

Tőkével jól ellátott ország: tőkeintenzív termékek exportja (komparatív előnye)

Munkaerővel jól ellátott ország: munkaerőintenzív termék exportja (komparatív előnye)

=>Komparatív előnyök szerinti szakosodás

DE: Leontief paradoxon (A Heckscher – Ohlin modell **cáfolata**, **Wassily Leontief**)

USA exportja munkaintenzív termékekből áll, importja pedig tőkeintenzív

Modern elméletek

- Helpman-Krugman: „Új kereskedelem elmélet” 1985
- Porter: Gyémánt modell: 1990
- Neofaktor elmélet: szerint a 2 termelési tényező (munka és tőke) tovább bontásával szakképzett/szakképzetlen munka – megmagyarázhatóak a versenyképességi előnyök.
- Neotechnológiai elmélet: szerint az exportszakosodás okait nem lehet csak a tőke vagy munkaerő ellátottsággal magyarázni. Műszaki fejlettség = versenyképességi előny
- Vernon: Termékéletciklus elmélet
- Krugman: „Globális stratégiai rivalizálás elmélete” - 1995

Porter – nemzetek versenyképessége

- innováció vezérelte növekedés

- befektetés vezérelte növekedés
- termelési tényezők vezérelte növekedés

Perlmutter nemzetközi stratégiák

Etnocentrikus:

- szervezeti kultúra-anyaországi
- pénzügy-a profit az anyaországba történő repatriálása
- stratégia-globális integráció
- marketing-a termékfejlesztést elsősorban az anyaországi ügyfelek igényei határozzák meg
- HR-az anyaországiak kulcspozícióban vannak bárhol a világon

Policentrikus:

- szervezeti kultúra-fogadó országai
- pénzügy-a profit a fogadó országban történő tartása
- stratégia-nemzeti rugalmasság
- marketing-a helyi ügyfelek igényein alapuló helyi termékfejlesztés
- HR-a helyiek a saját országukban vannak kulcspozícióban

Régiócentrikus:

- szervezeti kultúra-regionális
- pénzügy-újraelosztás a régióon belül
- stratégia-regionális integráció és nemzeti rugalmasság
- marketing-a régióon belül egységes a termékfejlesztés
- HR-a régióhoz tartozók kulcspozícióban vannak a régióban

Geocentrikus:

- szervezeti kultúra-globális
- pénzügy-újraelosztás globálisan
- stratégia-globális integráció, nemzeti rugalmasság
- marketing-globális termékek helyi változatokkal
- HR-bármelyik országból a legjobb emberek vannak kulcspozícióban

Társadalomtudományi elméletek

Kulturális Dimenziók elmélete/ Nemzeti Kultúra modell

Geert Hofstede

- Hatalmi távolság
- Individualizmus/kollektívizmus
- Maszkulinitás/feminitás
- Bizonytalanságkerülés
- Hosszú/rövid távú orientáció
- Engedékenység/indulgence

Előadás

1. dia

A nemzetközi kereskedelem

- Gyökerei a történelem előtti időkre nyúlnak vissza.
- Az ókorra kifejlett gyakorlata volt.
- Nemzetközi szövetségek – Európa felemelkedése (szövetségek és rivalizálás)
- Első komplex hatalmi rendszer (politikai és gazdasági hódítás):
 - *Portugália és a Spanyol királyság* alakította ki 1450 és 1550 között. Globális erődhálózatot, kereskedelmi állomásokat, településeket és missziókat építettek ki, amely átszötte az addig ismert világot. Őket a hollandok, majd az angolok követték, illetve szorították ki.
 - *Brit Kelet-indiai Társaság, Hudson Bay Társaság, Holland Kelet-indiai Társaság*

Portugália nemzetközi kereskedelme

- Nyugatra utaztak az Atlanti-óceánon keresztül, hogy elérjék Ázsiát, és meghódítsák a földet az új világban.
- Az 1494-es Tordesillas-i Szerződés „megosztotta a világot” azzal, hogy Spanyolországnak adta a nyugatot, Portugáliának pedig a délt (Afrikát és Indiát).
- Új világ: Kolombusz által 1496-ban felfedezett Amerikai kontinens és a körülötte lévő szigetek

Anglia nemzetközi kereskedelme

- The Company of Merchants of the Staple of England (1319) Angliai Kereskedők Társasága – gyapjúexport
- *Company of Merchant Adventurers of London* (1407) (Londoni Kereskedő Kalandorok Társasága) - nyersposztó kivitel kizárólagos joga
- *Muscovy Company* (1555) (Moszkvai Társaság) - angol gyapjú és orosz prém
- *Eastland Company* (1579) (Keleti-földek Társaság) - Skandinávia és balti államok
- *Turkey Company* (1581) – kereskedelmi monopólium Földközi-tenger
- *Venice Company* (1583) (Velencei Társaság)
- *Barbary Company* (1585) (Berber Társaság) – Észak Afrika
- *Levant Company* (1592) (Levantei Társaság) távol-keleti áruk – például a szerecsendió, az indigó és a bors – Indonéziából.

Brit gyarmatosítás és kereskedelem

Észak Amerikai Kereskedőtársaságok

- Virginia Company (1606-1624)
- Massachusetts Bay Company (Massachusetts-öböl Társaság (1629)
- Hudson's Bay Company (1670)

Afrikai kontinens

- Királyi Afrika Társaság (1660) Royal African Company
- <https://www.youtube.com/watch?v=RD-mzmkRh2Y>

„Aki uralkodik a tengeren, uralkodik a kereskedelmen, aki uralkodik a világ kereskedelmén, uralkodik a világ kincsein, következésképpen az egész világon” – írta Sir Walter Raleigh angol felfedező, 1615

USA

- II.vh után világhatalmi pozíció
- Marshall-terv

- NAFTA – 1994
- Kanada külkereskedelmi forgalmának 4/5-ét, Mexikó pedig 3/4-ét az Egyesült Államokkal bonyolítja
- <https://www.youtube.com/watch?v=yO55YjVa1SQ>

Nyugat-Európa

- Római szerződés – EGK - 1957
- Európai Gazdasági közösség – 6 ország
- Maastrichti szerződés – EU – 1993
- Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) - 1960

Japán

Gazdasági növekedés: 1950-es, 1960-as években évi átlag 10%-os, majd az 1973-as olajválságot követően 5-6% -os növekedést produkált.

- „Kis Tigrisek” - Koreai Köztársaság, Tajvan, Szingapúr, Hongkong
- Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (ASEAN): Malajzia, Indonézia, Thaiföld, Fülöp-szigetek, Brunei, Vietnam, Laosz, Mianmar és Kambodzsa
- Szingapúr tagja az ASEAN és a „Kis Tigrisek” szövetségnek is.

Keleti (szocialista) blokk

- KGST (1949-1991): Szovjetunió, Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Románia, Albánia, a Német Demokratikus Köztársaság, Mongólia, Kuba, a Vietnámi Demokratikus Köztársaság és Jugoszlávia
- Világexportból való részesedése az 1960-as évek közepén 10% körüli, 1990-es évek elejére 2,6%-ra esett vissza.
- EU csatlakozás: 2004-ben Csehország, Ciprus, Észtország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Lengyelország, Szlovénia, Szlovákia,
- 2007-ben csatlakozhatott Románia és Bulgária,
- 2013-ban Horvátország.
- További országok tagjelölti státuszban vannak (Törökország, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia, Albánia, Ukrajna és Moldova).

Kína

- 1980-as évekig nagyon zárt gazdaság
- A kommunista Kína állam-és rendszeralapítója Mao Ce Tung (1893-1976)
- Teng Hsziao Pin 1980-as évektől gazdasági reformok és külkereskedelmi nyitás
- Gazdasági növekedés évi 10% (1980-)
- Alapítótagja a BRICS szövetségnek (2006)

Nemzetközi szervezet definíció

A nemzetközi szervezetek az államközi együttműködés azon formái, amelyek nemzetközi szerződés révén jönnek létre több állam között, állandó struktúrával azaz legalább egy, de általában több állandó szervvel rendelkeznek, és az alapító okiratukból következően nemzetközi jogalanyisággal vannak felruházva.

Nemzetközi szervezetek közös ismérvei:

- Államközi együttműködés
- Nemzetközi szerződés hozza létre (alapító okirat)

- Állandó struktúrával rendelkezik
- Nemzetközi jogalanyisága van

Nemzetközi szervezetek – ENSZ

- UN (United Nations)
- 1945-ben 51 ország által létrehozott kormányközi szervezet
- Jelenleg 193 tagállam alkotja
- Központja New York Cityben, fő irodái pedig Genfben, Nairobiban, Bécsben és Hágában található

FELADATAI:

- a nemzetközi béke és biztonság feltételeinek a biztosítása,
- a nemzetek közötti baráti kapcsolatok fejlesztése,
- a nemzetközi együttműködés előmozdítása,
- a nemzetek segítése a szegények életkörülményeinek javításában és az éhezés, a járványok és az analfabetizmust felszámolásában;
- az emberi jogok és alapvető szabadságjogok tiszteletben tartásának elősegítése;
- az egyes nemzetek által e közös célok elérése érdekében kifejtett tevékenységek összehangolása.

Nemzetközi szervezetek - GATT/WTO

General Agreement on Tariffs and Trade

- 1947-ben, mint multilaterális szerződést készítették elő, amely a Nemzetközi Kereskedelmi Szervezet (ITO) alatt működik. Mivel az ITO sohasem valósult meg, a GATT vált a nemzetközi kereskedelmet illető viták elrendezésének irányító testületévé. Az idők folyamán fokozatosan nemzetközi szervezetté fejlődött. Jelenleg Világkereskedelmi Szervezet (WTO).
- Célja, hogy biztosítsa a diszkriminációmentességet, a nyílt procedúrákat, a viták rendezését és a kevésbé fejlett országok részvételét a nemzetközi kereskedelemben.
 - Vámkedvezmények
 - A legnagyobb kedvezmény záradéka (MNF)

NATO (North Atlantic Treaty Organization)

Észak Atlanti Szerződés Szervezete

- 1949-ben, a washington-i szerződés aláírásával jött létre.
- Az alapító országok Amerikai Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Benelux-államok, Franciaország, Dánia, Kanada, Norvégia, Olaszország, Portugália és Izland a kollektív önvédelemről állapodtak meg.
- A washingtoni szerződés értelmében ez egy félig nyílt szervezet, tehát további ország csatlakozása úgy lehetséges, ha a tagországok egyhangú megegyezéssel a Szerződéshez való csatlakozásra meghívják.
- A szerződő felek elkötelezik magukat többek között a haderőfejlesztés mellett, valamint elfogadják a szerződés 5. cikkében foglalt közös védelmi erőfeszítés elvét, amely alapján ha bármelyik tagországot fegyveres támadás ér, azt valamennyiük elleni támadásnak tekintik, és közösen lépnek fel ellene

World Bank

A Világbank egy nemzetközi pénzügyi ügynökség

- 1944-ben alapították

Célja:

- Segítségnyújtás a háború sújtotta országoknak
- Kölcsönt és segítyt nyújt az alacsony és közepes jövedelmű országok kormányainak
- Jelenleg 189 ország szövetségét jelenti, öt intézménnyel dolgozik a szegénységet csökkentő és a fejlődő országok közös jólétét építő fenntartható megoldásokon.

IMF – International Monetary Fund

Nemzetközi Valutaalap

- ENSZ 1945-ben létrehozott washingtoni székhelyű szervezete.
- Jelenleg 190 tagja van

Küldetése:

- A nemzetközi monetáris együttműködés előmozdítása,
- A kereskedelem és a gazdasági növekedés bővülésének ösztönzése
- A jólétet károsító politikák visszaszorítása

A tagországok évente egyszer, az IMF-Világbank éves közgyűlésén ülnek össze, míg a Nemzetközi Monetáris és Pénzügyi Bizottság (IMFC) és a Fejlesztési Bizottság (DC) évente két alkalommal ülésezik.

Tevékenységének három fő pillére a gazdaságpolitikai felügyelet - amelynek keretében a gazdasági- és pénzügyi folyamatok vizsgálatára, illetve gazdaságpolitikai tanácsadásra kerül sor -, a szakértői segítségnyújtás és tréningek, illetve a hitelnyújtás. A gazdaságpolitikai felügyelet során a Valutaalap többek között rendszeres párbeszédet folytat tagországaival az évente esedékes, gazdaságpolitikai konzultáció keretében, és ajánlásokat fogalmaz meg részükre

OECD

Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szervezete

- 1961-ben jött létre az OEEC (az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezet) jogutódjaként, amelyet 1948-ban a Marshallsegély kezelésére, hoztak létre.
- Az európai újjáépítés végeztével a szervezet átalakult és kibővült az Egyesült Államokkal, valamint Kanadával.
- Jelenleg 38 ország az OECD tagja.
- Székhelye Párizs, alapokmánya az OECD Konvenció.
- A fejlett piacgazdasággal rendelkező országokat tömörítő intézmény
- Kutatói és elemzői bázisa a globális gazdasági folyamatok folyamatos elemzésével és a szakpolitikai irányok kijelölésével segíti a tagállamok nemzeti gazdaságpolitikájának alakítását és fejlesztését.
- A szervezet, sem pénzforrásokkal, sem nemzetek feletti jogkörrel nem rendelkezik. Döntéseit konszenzussal hozza, semmilyen szankcionálási joga nincs.
- Céljai a fenntartható gazdasági növekedés, a foglalkoztatottság, a szabadkereskedelem, a pénzügyi stabilitás elősegítése, és mindezekon keresztül a nemzetközi gazdasági kapcsolatok erősítése.

2.dia

Integráció fogalma

- Az integráció a különálló részeknek valamely nagyobb egészbe, egységbe való beilleszkedését, beolvadását jelenti.
- Gazdasági integráció alatt a világ nemzeteinek olyan megállapodásait értjük, amelyek célja a kölcsönösen előnyös együttműködés feltételeinek megteremtése=> vámok leépítése / közös pénznem kialakítása / tudományos eredmények megosztása

Az integráció a két- vagy többoldalú megállapodásoktól a nemzetközi szervezetek, szabadkereskedelmi övezetek, gazdasági uniók létrehozásáig terjed.

Nem gazdasági természetű integrációk

- *Isztambuli Egyezmény* – a nők elleni és a családon belüli erőszak megfékezésére
<https://www.hrw.org/hu/news/2021/05/10/378672>
- *Rámszari egyezmény* – „Egyezmény a nemzetközi jelentőségű vadvizekről, különös tekintettel a vízmadarak élőhelyeire” (Ramsar Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat) - 1975
- *Európai Szabadalmi Egyezmény* – 1973
- *Riói egyezmény* - A biológiai sokféleségről szóló egyezmény (Convention on Biological Diversity) - 1992
- *Bázei egyezmény* a veszélyes hulladékok országhatárokat átlépő szállításának ellenőrzéséről és ártalmatlanításáról – 1993

Integráció fokozatai

- preferenciális vámövezet
- szabadkereskedelmi övezet
- vámunió
- közös piac
- egységes belső piac
- gazdasági unió
- politikai unió

Nemzetközi szervezetek típusai

Az Európai Unió egy nemzetközi szervezet (magán viseli a nemzetközi szervezetek sajátosságait)

A nemzetközi szervezetek korlátozott jogalanyisággal, tehát a tagállamok által felruházott jogosítványokkal rendelkeznek, és saját intézményeket tartanak fenn. DE: költségvetésének mérete, a kialakított közösségi jogrendszer, a döntéshozatali módszerek sajátosságai messze túlmutat a nemzetközi szervezeteken.

Kormányközi:

- A tagállamok szuverenitásukat teljes mértékben megőrzik
- A döntéshozatal az összes tagország egyhangú egyetértésével történhet.
- A nemzetközi jog alapján tevékenykednek, nemzetközi szerződéseket, és egyéb nemzetközi jogi aktusokat alkalmaznak, nem hoznak létre önálló közösségi jogrendszert

Szupranacionális:

- A tagállamok bizonyos területeken lemondanak nemzeti a szuverenitásukról.
- A szervezet tagjaira nézve kötelező érvényű döntéseket hoz. Részben a tagállamoktól független intézményekkel rendelkeznek.
- Jogában áll a tagállamok állampolgárait közvetlenül érintő, s rájuk kötelező érvényű jogszabályokat alkotnia.

- Még a tagállamok kormányainak ellenében is érvényt tudnak szerezni döntéseiknek, pl bíróság útján.
- Pénzügyi autonómiával rendelkeznek

Európai Tanács – European Council

- Nem tartozik az Unió jogalkotó intézményei közé, tehát nem vitat meg és nem is fogad el jogszabályokat.
- Az Európai Tanács határozza meg az EU által követendő általános politikai irányvonalat és prioritásokat.
- Az Európai Tanács általában konszenzussal hozza döntéseit (azaz az elfogadásukat egyetlen tag sem ellenzi). Az Európai Tanács ezt a döntéshozatali módot használja a következtetések elfogadásához is.
- Az uniós Szerződésekben meghatározott bizonyos esetekben (például jogi aktusok elfogadása esetén) azonban az Európai Tanács szavazással dönt.
- Az EU-Szerződésnek megfelelően az uniós vezetők évente legalább négyszer üléseznek.
- Ezeket az uniós csúcstalálkozónak is nevezték, általában kétnapos üléseket Brüsszelben, az Európa épületben tartják.
- Az Európai Tanács tagjai a 27 uniós tagállam állam-, illetve kormányfői, az Európai Tanács elnöke és az Európai Bizottság elnöke.
- <https://www.consilium.europa.eu/hu/european-council/how-the-european-council-works>

Három szavazási szabály alkalmazható:

- egyhangúság
- minősített többség
- egyszerű többség

Az Európai Tanács következtetései

- Az ET a hivatalos ülésein fogad el következtetéseket.

A következtetéseiben meghatározza:

- a legfontosabb szakpolitikai kérdésekkel kapcsolatos uniós álláspontot,
- iránymutatást ad a többi uniós intézmény és szerv munkájához,
- és kötelezettséget vállalhat arra, hogy a jövőben visszatér bizonyos kérdésekre.

Az ET minden egyes ülésén következtetéseket fogad el. A következtetéseiben egyrészt az EU-t érintő konkrét témák, másrészt az elvégzendő feladatok, illetve kitűzött célok szerepelnek. Az ET a következtetéseiben határidőt szabhat egy adott témával kapcsolatos megállapodásra vagy valamely jogalkotási javaslat benyújtására. Az ET „stratégiai menetrendet” is elfogad, amely azokat a kiemelt területeket tartalmazza, amelyekre az Uniónak hosszabb távon összpontosítania kell.

Aktuális stratégiai menetrend: 2019–2024-es időszakra meghatározza azokat a kiemelt területeket, amelyek irányt szabnak az Európai Tanács munkájának, és iránymutatással szolgálnak más uniós intézmények munkaprogramjához.

- a polgárok és a szabadság védelme
- erős és életteli gazdasági bázis kialakítása
- a klímasemleges, zöld, méltányos és szociális Európa
- az európai érdekek és értékek előmozdítása globálisan

Az Európai Egyesült Államok eszméje: <https://www.youtube.com/watch?v=Hfcf7WVv5us>

MERCOSUR

A Déli Közös Piac (spanyolul: El Mercado Cumún del Sur: MERCOSUR) egy közös piacot megvalósító gazdasági integráció. Tagországai Argentína, Brazília, Paraguay, Uruguay és Venezuela. Célja, a tagországok közötti szabad kereskedelem, valamint a javak, az állampolgárok és a tőke szabad áramlásának előmozdítása. Ezen kívül, a makrogazdasági és ágazati politikák koordinálása a részes államok között: külkereskedelem, mezőgazdaság, ipar, fiskális, monetáris, csere és tőke, szolgáltatások, vámügy, szállítás és hírközlés és egyéb, megállapodás szerinti politikák. Közös külső tarifát és közös kereskedelempolitikát alkalmaznak harmadik államokkal vagy államcsoportokkal kapcsolatban, valamint közös álláspontot képviselnek a regionális és nemzetközi gazdasági-kereskedelmi fórumokon.

NAFTA

Az 1994-ben életbe léptetett észak-amerikai szabadkereskedelmi megállapodás, amely szabadkereskedelmi övezetet hozott létre Mexikó, Kanada és az Egyesült Államok számára, és az Egyesült Államok és Mexikó közötti kétoldalú kereskedelmi kapcsolatok legfontosabb eleme.

Az észak-amerikai szabadkereskedelmi megállapodást a 2020. július 1-jén hatályba lépett Egyesült Államok-Mexikó-Kanada Megállapodás (USMCA), váltotta fel.

BRICS

- A BRICS a világ legnagyobb feltörekvő gazdaságait tömörítő fontos csoportosulás, amely a világ népességének 41%-át teszi ki, a világ GDP-jének 24%-át képviseli, és több mint 16%-os részesedéssel vesz részt a világkereskedelemben.
- 2006. Szentpétervár: Brazília, Oroszország, India és Kína vezetői
- 2010. New York – Dél-Afrika
- 2022 – csatlakozási folyamat elindulása Szaúd-Arábia, Törökország és Egyiptom
- 2022 - Algeria csatlakozási kérelem
- <https://hu.euronews.com/2022/08/01/algeria-a-brics-orszagcsoport-tagja-szeretne-lenni>

V4-ek

- Együttműködés gyökerei: 1335
- I.Károly magyar király, III. (Nagy) Kázmér lengyel király és Luxemburgi János cseh király
- 1991 és 2011 írásban is megújították együttműködésüket, amelyet a barátságra, a jószomszédságra és a közös értékekre alapoznak.

CELAC

Latin-amerikai és Karibi Államok Közössége, egy regionális integrációs és politikai konszenzusos mechanizmus, amely az összes latin-amerikai és karibi országot felöleli (33 tagállam)

CÉLJA:

- a politikai konszenzus előmozdítása,
- a latin-amerikai és karibi térség érdekeinek globális fórumokon való képviselete,
- az együttműködés erősítése

EAC- East African Community

A Kelet-Afrikai Közösség (EAC)

7 kelet-afrikai országot (Kongói Demokratikus Köztársaság, Tanzániai Egyesült Köztársaság, Kenyai Köztársaság, Burundi, Ruanda, Dél-Szudán, Uganda) tömörítő regionális integráció, amelynek célja a teljes politikai és gazdasági integráció elérése.

ARAB LIGA

- Arab Liga 1945-ben jött létre az 1944-es Alexandriai jegyzőkönyv aláíróinak megállapodása alapján.
- Alapítói: Egyiptom, Irak, Szaúd-Arábia, Jemen, Libanon, Szíria és az akkori Transzjordán Emirátus
- Az elnököt 5 évente választják, székhelye a kezdetek óta Kairóban (Egyiptom) van.

Alszervezetei a következők:

- Arab Valutaalap (AMF)
- Arab Gazdasági és Társadalmi Fejlesztési Alap (AFESD)
- Arab Gazdaságfejlesztési Bank (BADEA)
- Arab Légifuvarozók Szervezete

Az Arab Liga összes tagországa tagja az Iszlám Együttműködési Szervezetnek is. Az OIC (Organisation of Islamic Cooperation) jelenleg 56 országból álló szövetség.

3. dia

Lisszaboni szerződés

Az EU intézményi átalakítása

Tüntetés a Lisszaboni szerződés ellen – Dublin: <https://www.youtube.com/watch?v=0XEnKaJjGj4>

A Lisszaboni szerződés kritikája: „*A Lisszaboni Szerződés a neoliberális gazdaságpolitika kódexe*”: <https://kdnf.hu/publicisztika/europa-elrablasa>

Alkotmány- szerződés 2001=> Lisszaboni szerződés 2007

2007 - Az EU 27 tagállama aláírja az korábbi szerződéseket módosító Lisszaboni Szerződést.

2009. december 1-jén hatályba lép

A Lisszaboni Szerződés célja, hogy demokratikusabbá, hatékonyabbá és átláthatóbbá tegye az Uniót, ezáltal biztosítva, hogy képes legyen megbirkózni olyan globális kihívásokkal, mint az éghajlatváltozás, a biztonság és a fenntartható fejlődés.

A Lisszaboni Szerződés első ízben rendszerezi és tisztázza az unió hatásköreit.

A hatáskörök három típusát különbözteti meg:

- *Kizárólagos hatáskör*, ahol kizárólag az Unió alkothat jogi aktust, és a tagállamok csupán végrehajthatják az EU által elfogadott jogi aktusokat;
- *Megosztott hatáskör*, ahol a tagállamok elfogadhatnak kötelező erejű jogi aktusokat, amennyiben az Unió ezt nem tette meg;
- *Támogató hatáskör*, ahol az Unió intézkedéseket tesz annak érdekében, hogy támogassa vagy kiegészítse a tagállamok politikáit.

Az Unió egyes hatásköreit inntől kezdve a szerződés felülvizsgálata során lehet visszaadni a tagállamoknak.

Eredményei:

- Az Európai Unió **jogi személyiséggel** történő felruházása;
- A 3 pillér (**Közösség, kül- és biztonságpolitika, bel- és igazságügyi együttműködés**) **egyesítése**;
- Az **Európai Parlament hatáskörének lényeges kibővítése** az uniós jogszabályok meghozatala, a költségvetés elfogadása, valamint a nemzetközi szerződések megkötése területén;
- A **nemzeti parlamentek** megjelenítése és szerepük lényeges növelése;
- Az **Európai Tanács** szerepének és hatáskörének a korábbinál világosabb meghatározása, és ezzel az Unió legfontosabb politikai döntéshozó szervének az intézményrendszerben történő elhelyezése;
- A **polgári kezdeményezési jog** megteremtése;
- Az Európai Unióból történő **kilépés lehetőségének kimondása**, és az erre vonatkozó szabályok megteremtése.

Európai Unió nemzetközi kereskedelmi stratégiája

A közös kereskedelempolitika egységes elveken alapul.

Ez vonatkozik:

- vámtarifák módosításai
- az áruk- és szolgáltatások kereskedelméhez kapcsolódó vámtarifa és kereskedelmi megállapodások megkötése
- a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásai
- a külföldi közvetlen befektetések (FDI)
- a liberalizációs intézkedések egységesítése
- exportpolitika és olyan kereskedelempolitikai védintézkedések mint a dömping, vagy szubvenció esetén meghozandó intézkedések.

Stratégia kialakításának elvei

- A tagállamok és a harmadik országok közötti kereskedelem előmozdításának szükségessége,
- az Unión belüli verseny feltételeinek javítása, olyan mértékben, amely a vállalkozások versenyképességének javulásához vezet,
- az Unió nyersanyag- és félkésztermék-ellátásával kapcsolatos követelmények,
- a tagállamok gazdaságaiban bekövetkező komoly zavarok elkerülésének, valamint az Unión belüli ésszerű termelésfejlesztés és fogyasztásbővítés biztosításának szükségessége.

A tagállamok valamint a tagállamok és a harmadik országok közötti tőkemozgásra és fizetési műveletekre vonatkozó általános szabály a korlátozások tilalma.

Dömping

- Dömpingnek nevezzük, amikor külföldi cégek nagy mennyiségben és mesterségesen alacsony áron árasztják el termékeikkel az európai piacot.
- Az árakat alacsonyan tarthatják a gyártás túlzott állami támogatásával vagy olyan mértékű túltermeléssel is, amikor a saját piacuk már nem képes felvenni a megtermelt árut.
- A dömping a tisztességtelen verseny egy formája, ilyenkor a termékeket olyan áron értékesítik, amely nem tükrözi az előállításukhoz szükséges valós értéket.
- Az európai cégeket nehéz helyzetbe hozza, ha ilyen termékekkel kell versenyre kelniük, ez pedig súlyos esetben cégbezárásokhoz és elbocsátásokhoz is vezethet.

Mit tehet az EU?

Számos, a kereskedőket védő eszköz áll az EU rendelkezésére, hogy felvegye a harcot a tisztességtelen versennyel szemben, ezek közé tartoznak például a dömpingellenes intézkedések.

<https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/economy/20180601STO04822/dompingellenes-politikaval-a-tisztességtelen-kereskedelmi-gyakorlatok-ellen>

Szubvenció

- Vállalatok, művelődési intézmények stb. pénzügyi támogatása.
- Formája lehet meghatározott pénzösszeg nyújtása, adókedvezmény (adóvisszatérítés, adómérséklés), kedvezményes feltételekkel nyújtott hitel, az előállított termék után felár v. prémium fizetése, árkiegészítés, dotáció.

Azért szubvencionál az állam egy-egy - főként gazdasági tevékenységet, hogy a társadalmilag kívánatos cél megvalósítását elősegítse=> A szubvenciót csak meghatározott ideig nyújtják.

EU nemzetközi kapcsolatok

Az Európai Unióban a kétoldalú nemzetközi kapcsolatoknak háromféle jogviszonya ismert:

- társulás, amely eredetileg a volt gyarmatoknak szántak
- csatlakozás (illetve az azt megelőző tárgyalások folyamata),
- kereskedelmi megállapodások kötése

EU kereskedelmi megállapodások

Preferenciális (kedvezményes) kereskedelmi megállapodások

ACP-országok támogatására jött létre az Európai Fejlesztési Alap (European Development Fund), továbbá termékeik kedvezményes vámdíjszabást élveztek az EGK területén.

A korábbi gyarmatoknak nyújtott segélyeket és preferenciális vámtarifákat a kezdetben 46, majd 2020-ra már 76 tagot számon tartó Loméi Megállapodás (1975-2020) rögzíti, amelyet 2020-tól a Cotonoui Megállapodás váltott fel.

Társulási megállapodások

- Dél-európai országok (Törökország 1993-tól a vámunió tagja)
- Európán kívüli mediterrán országok (Euro-Mediterrán Szabadkereskedelmi Övezet – EMFTA)
- Az Európai Gazdasági Térség (Egyesült Királyság, Izland, Lichtenstein, Norvégia)
- Közép- és kelet-európai társult országok (korábban a csatlakozás előtt álló KKE országok; jelenleg a nyugat balkán)

Nem társult fejlődő országok: a Loméi Konvención kívül eső ázsiai és latinamerikai országok, melyeknek az általános preferenciális rendszer (GSP) vámkedvezményei nyújthatók közösségi szinten. Ezek a megállapodások általános együttműködési elveket tartalmaznak, s az EU egyoldalú, autonóm kedvezményeit a Közösség hivatalos lapja közli.

Normalizált viszony az „állami külkereskedelmű” országokkal. A kapcsolat a nem társult fejlődő országokhoz hasonló, azaz egyoldalú, autonóm jogkörben nyújt(ott) segítséget, mint például a Phare, illetve a másik két előcsatlakozási alap (ISPA, Sapard), valamint a FÁK államoknak a TACIS.

Európán kívüli OECD országok. Ezek az országok az EU legfontosabb gazdasági partnerei, egyben kemény versenytársai közé is tartoznak. Ezekkel az országokkal (Kanada kivételével) nincs átfogó kétoldalú kereskedelmi megállapodás érvényben, csupán a GATT I. cikke szerinti diszkrimináció mentesség elve érvényesül, s a kapcsolatok kerete legtöbb esetben a WTO.

<https://www.dailymotion.com/video/x7zed25>

Az általános preferencia-rendszer (GSP) keretében három alrendszer lépett életbe:

- Általános rendszer: vámmentesség vagy vámkedvezmény bizonyos termékekre;
- GSP+: többletkedvezmény a legsérülékenyebb országoknak, ha azok aláírják egy az emberi jogokról, a munkajogi sztenderdekről, illetve a környezetvédelemről és a felelősségteljes kormányzásról szóló nemzetközi megállapodást
- Fegyverek Kivételével Minden (Everything but Arms – EBA)

Kereskedelmi kapcsolatok hierarchiája

- egységes piac: EGT=EU+Izland, Norvégia, Lichtenstein
- vámunió: Andorra, San Marino, Törökország
- szabadkereskedelmi övezet: Svájc, Izrael, Dél-afrikai Köztársaság, Mexikó, Chile, Tunézia, Marokkó, Dél-Korea, Japán, Kanada, stb.
- partnerségi együttműködés: Oroszország, Dél-Amerika, Latin Amerika
- viszonyosság nélküli autonóm preferenciák: afrikai, Csendes-óceáni és Karib-tengeri (ACP) országok
- legnagyobb kedvezmény elve: fejlődő országok, GDP

Az Európai Kutatási Térség (ERA)

„Az ERA olyan egységes, a világ előtt nyitott, a belső piacon alapuló kutatási térség, amelyben a kutatók, a tudományos ismeretek és a technológia szabadon áramlanak, és amelynek révén az Unió és tagállamai megerősítik tudományos és technológiai alapjaikat, versenyképességüket, valamint képességüket a nagy kihívások közös kezelésére” (Lisszaboni szerződés célkitűzései).

*Videó: <https://www.youtube.com/watch?v=bl6Yc5SDeg0>

*Olvasmány:

https://index.hu/gazdasag/penzbeszel/2019/07/30/élet_a_harmadik_vonalban_a_magyar_kutatási_teljesítmény_szamokban/

Új EKT a kutatás és az innováció szolgálatában

1. A kutatást és innovációt érintő beruházások és reformok prioritizálása a zöld és digitális átállás támogatása, valamint Európa helyreállítása céljából.
2. A kutatók kiváló kutatáshoz és innovációhoz való hozzáféréseinek javítása EU-szerte.
3. Az eredmények gazdasági hasznosítása a kutatási teljesítmény piaci felvevőképességének biztosítása és Európa versenyképes vezető szerepének elérése céljából a technológia terén.
4. További előrelépés a tudás, a kutatók és a technológia szabad áramlása terén az uniós országokkal való szilárdabb együttműködés révén.

Tagállamok vállalásai az ERA kiteljesítésének érdekében

- hatékonyabb nemzeti kutatási rendszerek,
- határokon átnyúló optimális együttműködés és versengés (ideértve a társadalmi-gazdasági kihívások közös kezelését, a minőség javítását az európai szintű verseny erősítésével és kutatási infrastruktúrák fejlesztését is),
- nyitott kutatói munkaerőpiac megteremtése (a kutatói mobilitás, képzés és vonzó karrierlehetőségek akadályainak felszámolása),
- a nemek közötti egyenlőség és a nemekkel kapcsolatos (gender) dimenzió érvényesítése a kutatásban,

- a tudományos ismeretek áramlásának, hozzáférhetőségének és transzferjének optimalizálása, a digitális ERA fejlesztése révén.

*Videó: <https://www.youtube.com/watch?v=Otouelr4yUs>

Európa 2020 stratégia

- A 20–64 évesek legalább 75 %-ának munkahellyel kell rendelkeznie.
- Az EU GDP-jének 3 %-át a K+F-re kell fordítani.
- Teljesíteni kell a „20/20/20” éghajlat-változási/energiaügyi célkitűzéseket (ideértve megfelelő körülmények között a kibocsátás 30 %-kal történő csökkentését).
- Az iskolából kimaradók arányát 10 % alá kell csökkenteni, és el kell érni, hogy az ifjabb generáció 40 %-a rendelkezzen felsőoktatási oklevéllel.
- 20 millióval csökkenteni kell a szegénység kockázatának kitett lakosok számát

Videó: <https://www.youtube.com/watch?v=X3dUddz2IMc>

A Bizottság minden prioritási témakörben kiemelt kezdeményezéseket javasol a haladás ösztönzésére:

- **„Innovatív Unió”** kezdeményezés a keretfeltételek, illetve a kutatásra és innovációra fordított finanszírozás javítására szolgál annak érdekében, hogy az innovatív ötletekből a növekedést és a foglalkoztatást segítő termékek és szolgáltatások jöjjenek létre.
- **„Mozgásban az ifjúság”** az oktatási rendszerek teljesítményének növelését és a fiatalok munkaerőpiacra történő belépésének megkönnyítését szolgálja.
- **„Európai digitális menetrend”** a nagy sebességű internet bővítésének felgyorsítását és az egységes digitális piac előnyeinek háttartások és vállalkozások általi kiaknázását tartja szem előtt.
- **„Erőforrás-hatékony Európa”** a gazdasági növekedés és az erőforrások felhasználásának szétválasztását, az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé való elmozdulás elősegítését, a megújuló energiaforrások növekvő mértékű alkalmazását, a szállítási ágazat modernizálását és az energiahatékonyság ösztönzését szolgálja.
- **„Iparpolitika a globalizáció korában”** a vállalkozások (különösen a kkv-k) üzleti környezetének javítását és a világszinten versenyképes, erős és fenntartható ipari bázis kifejlesztésének támogatását célozza.
- **„Új készségek és munkahelyek menetrendje”** a munkaerőpiacok modernizálását célozza, és arra törekszik, hogy lehetővé tegye az emberek számára készségeik egész életen át történő fejlesztését, hogy ezáltal növekedjen a munkaerőpiacon való részvétel, és – többek között a munkavállalók mobilitása révén – közeledjen egymáshoz a munkaerőpiaci kínálat és kereslet.
- **„Szegénység elleni európai platform”** célja olyan szociális és területi kohézió biztosítása, ahol a növekedés és a munkahelyteremtés előnyeit széles körben megosztják, a szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők pedig méltóságban, a társadalom aktív tagjaiként élhetnek.

Ez a 7 kiemelt kezdeményezés az EU-ra és a tagállamokra nézve egyaránt kötelező.

Szolgáltatások nemzetközi kereskedelme

Egy immateriális terméknek, a szolgáltatásnak az értékesítését és szállítását jelenti a termelő és a fogyasztó között. A termelők és a fogyasztók között zajló, jogi értelemben különböző országokban székhellyel rendelkező szolgáltatások kereskedelmét a szolgáltatások nemzetközi kereskedelmének nevezzük.

- 1. mód: **Határokon átnyúló kereskedelem** – egy adott tagállam területéről valamely másik tagállam területére nyújtott szolgáltatás (például nemzetközi telefonhívások);
- 2. mód: **Fogyasztás külföldön** – egy adott tagország területén valamely másik tagország fogyasztói számára nyújtott szolgáltatás (például turizmus);
- 3. mód: **Kereskedelmi jelenlét** - egy adott tagország szolgáltatója által valamely másik tagország területén lévő üzleti jelenlétén keresztül nyújtott szolgáltatás (például banki szolgáltatások);
- 4. mód: **Természetes személyek jelenléte** – egy adott tagországhoz tartozó, de átmenetileg egy másik tag területén tartózkodó és dolgozó személyen keresztül nyújtott szolgáltatás (például építkezési projektek, divatmodellek, tanácsadók).

A szolgáltatások kereskedelme összegzi egy ország rezidensei és nem rezidensei között kicserélt szolgáltatások értékét, ideértve a külföldi leányvállalatokon keresztül nyújtott szolgáltatásokat is. Ezt a mutatót millió dollárban és a GDP százalékában mérik az export, az import és a nettó kereskedelem alapján.

Szállítás – utaztatás - kommunikációs szolgáltatások (postai, telefonos, műholdas stb.) - építési szolgáltatások - biztosítási és pénzügyi szolgáltatások - számítógépes és információs szolgáltatások - jogdíjak és licencdíjak - egyéb üzleti szolgáltatások (kereskedelem, operatív szolgáltatások), lízing, műszaki és szakmai szolgáltatások - kulturális és szabadidős szolgáltatások - kormányzati szolgáltatások

GATS - Szolgáltatások kereskedelméről szóló általános egyezmény

- Többoldalú szinten hozott **szabályrendszer** a szolgáltatások nemzetközi kereskedelmének irányítására
 - Általános szabályrendszer
 - WTO-tagok piacához való hozzáférésre vonatkozó egyedi kötelezettségek listái
 - Mellékletek
- **Legnagyobb kedvezmény elve:** minden tag bármely másik tagország vállalkozásainak feltétel nélkül köteles biztosítani legalább azt a kedvezményes elbánást, amelyet a saját vagy bármely más ország vállalkozásainak megad.
- A legnagyobb átláthatóság biztosítása érdekében az egyezmény arra kötelezi a kormányokat, hogy tegyenek közzé minden ide vonatkozó törvényi és rendeleti előírást
- **Nemzeti elbánás elve:** Az engedélyes listában szereplő és az ott meghatározott feltételek alá eső ágazatok vonatkozásában minden tag valamely másik tag termékeit legalább olyan elbánásban részesíti, mint a saját nemzeti termékeit.
- 1995. január 1-től hatályos

Szolgáltatáskereskedelem adatok

- Szolgáltatások globális kereskedelme **13,3 billió USD** (2017)
- 2005 óta átlagosan évi **5,4%** növekedés
- Árukereskedelem évi 4,6 %-os növekedés

A szolgáltatás- kereskedelem legjellemzőbb módja 7,8 billió dollárral (58,9%) a külföldi ellenőrzött leányvállalatok alapítása

A határokon átnyúló tranzakciók, beleértve az elektronikus eszközöket 3,7 billió USD (27,7%).

A más országokban elfogyasztott szolgáltatások 1,4 billió USD 10,4%

Személyek külföldi jelenléte 2,9%

TISMOS

- WTO által létrehozott „kísérleti” adatállomány.
- „*Trade in Services by Mode of Supply*”
- Hivatalos számokat és becsléseket egyaránt felhasznál
- 200 gazdaság szolgáltatás exportjára és importjára vonatkozik 2005 és 2017 között
- Ágazatok szerinti bontást és átfogó becslést tartalmaz arról, hogy mennyi szolgáltatással kereskednek a négy meghatározott szolgáltatási módon keresztül a WTO szolgáltatáskereskedelemről szóló általános megállapodásában

Nemzetközi összehasonlítás

- Japán-0.2M
- Kína-0.2M
- USA-0.7M
- EU 27-1M
- OECD-3.6M

https://read.oecd-ilibrary.org/trade/oecd-statistics-on-international-trade-in-services-volume-2019-issue-2_d3c905db-en#page1

https://www.oecd-ilibrary.org/trade/oecd-statistics-on-international-trade-in-services_22258000

Versenyképesség definíciók

OECD

a versenyképesség a vállalatok, iparágak, régiók és szupranacionális régiók képessége relatíve magas tényezőjövedelem és relatíve magas foglalkoztatási szint létrehozására egy fenntartható bázison, miközben a nemzetközi versenynek tartósan ki van téve

Európai Unió

a versenyképesség: képesség olyan javak és szolgáltatások előállítására, amelyek a nemzetközi piacon értékesíthetők, miközben a jövedelmek magas és fenntartható szinten maradnak

Világgazdasági Fórum

A versenyképesség intézmények, politikák és tényezők összessége, amelyek meghatározzák egy ország termelékenységének szintjét

Versenyképességi rangsorok

- Jegybankok (pl. MNB) → Versenyképességi jelentés
- Világbank (World Bank) → Doing Business
- Világgazdasági Fórum (WEF) → Globális Versenyképességi Index (GCI)
- Nemzetközi Menedzserképző Központ (IMD)

Versenyképességi Jelentés

Munkavállalói, állami és vállalati versenyképességet befolyásoló tényezők: kutatás-fejlesztés, energia, demográfia, oktatás, egészségügy és a bankrendszer helyzetét.

Doing Business

A hazai kis- és középvállalkozásokat vizsgálja, és életciklusokon keresztül méri a rájuk vonatkozó szabályozásokat.

GCI

Intézmények, infrastruktúra, makrogazdasági keret stabilitása, egészség és alapfokú oktatás, felsőoktatás és szakképzés, árupiac hatékonysága, munkaerőpiac hatékonysága, pénzpiacok fejlettsége, a meglévő technológia kihasználásának képessége, piac mérete - hazai és nemzetközi, újfajta termékek előállítás a legfejlettebb gyártási technológiák felhasználásával, innováció.

Versenyképesség mérés

- 1979-től **World Economic Forum (WEF) Globális Versenyképességi Index**
- emberek nagy többségének helyzetére hogyan hatnak a változások, adnak - e egyformán esélyt mindenkinek, emellett nem veszélyeztetik-e a jövő generációk esélyeit
- 2002-től **Világbank Doing Business**
- kis- és középvállalkozásokat vizsgálja, és életciklusokon keresztül méri a rájuk vonatkozó szabályozásokat
- 1989-től **Nemzetközi Menedzsmentképző Központ** versenyképességi indexe: IMD Business School: World Competitiveness Center
- **333 kritérium:** 2/3 konkrét érték – 1/3 kérdőíves felméréseken alapuló becslés.

<https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center>

Regionális versenyképesség fogalma

A régió alatt olyan területet értünk, amely különféle ismérvek alapján homogénnek tekinthető, tehát egyedi sajátosságokat felmutató, valamilyen közös jellemzőket hordozó s ezek alapján földrajzilag elhatárolható területi egység.

Többféle tipológia ismert, a legáltalánosabb a régiók 3 típusát különbözteti meg:

- **Homogén régió:** nagyon hasonló természeti, társadalmi vagy gazdasági jellemzőkkel rendelkeznek, egységes arculattal, megjelenéssel.
- **Csomóponti régió:** a tér, mint erőter jelenik meg, a gazdasági tevékenységek térbeli sűrűsödése jellemzi, valamely nagyvárost, mint térbeli csomópontot, és annak vonzáskörzetét jelenti.
- **Politikai/tervezési vagy programozási régió:** egy ország adminisztratív területi beosztását, közigazgatási beosztását tükrözi (megyék, NUTS szintű tervezési-statisztikai régiók).

„A regionális versenyképesség azt jelenti, hogy egy régió mennyire képes vonzó és fenntartható környezetet biztosítani a vállalkozások és a lakosok számára a letelepedéshez, illetve a működéshez vagy munkához” (Európai Bizottság)

Régiók versenyképességének piramis modellje

Ha a **sikerességi faktorok**, és az **alaptényezők** magas szinten rendelkezésre állnak egy adott régióban, akkor a **cél** (magas életszínvonal) **alapkategóriái** (termelékenység és foglalkoztatottság) is magas szinten valósulnak meg.

Regionális versenyképesség problematikája az Európai Unióban

- 1964 EU Gazdasági és Szociális Bizottságának egyik feladatául jelent meg a regionális politika
- 1967 önálló főigazgatóság jött e célból létre
 - *Csatlakozó országok: Nagy-Britannia, Írország, Görögország → igen jelentős regionális fejlettségbeli különbségek*

- 1972 Párizsi Csúcsértekezleten született meg a döntés, hogy a szerkezeti (strukturális) és területi aránytalanságok mérséklését közösségi eszközök igénybevételevel kell elősegíteni.
- 1975 Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERDF)
- 1975–1988 között 22 milliárd \$ → 41 ezer közösségi strukturális beruházás finanszírozására. 873 ezer munkahely létesült Nyugat-Európában.
 - a fejlesztések 80%-át infrastrukturális beruházások tették ki.

Strukturális Alapok

- Egységes Európai Okmányban (1987) már külön pontként szerepel a közösségi politikák között a regionális politika.
- 1988 Strukturális alapok létrehozása:
 - **Európai Szociális Alap (ESF)**
 - **Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EAGGF)**
 - **Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERDF)**
 - **Halászati Pénzügyi Alap (FIG)**
- Az együttesen **Strukturális Alapok**nak nevezett pénzügyi források nem az egymástól független projekteket, hanem az átfogó programokat támogatják.

Regionális politika céljai az EU-ban

A Maastrichti Szerződés (1993) a regionális politika általános céljait a fenntartható, kiegyenlített és hosszútávú gazdasági és szociális fejlődés biztosításában, a belső határok nélküli gazdasági tér megteremtésében és a gazdasági, valamint a szociális kohézió erősítésében határozta meg.

Célkitűzések:

- az egyes, eltérő adottságú régiók fejlettségbeli színvonala közötti különbségek csökkentése, különösen (az Unión belül) viszonylagosan hátrányos helyzetben lévő, valamint vidéki térségek megsegítése érdekében,
- a tranzeurópai hálózatok (TEN) kiépítése és fejlesztése (közlekedés, energia és távközlés),
- a környezet minőségének megőrzése és javítása,
- a természeti erőforrások racionális és körültekintő felhasználása,
- a nemzeti és regionális sokszínűség megővése,
- a minőségi oktatás és képzés fejlesztése.

Az Európai Unióban a Maastrichti Szerződésben foglaltak alapján az 1994–1999 közötti költségvetési időszakban alakult ki a regionális politika támogatásának új eszköz- és intézményrendszere, amely a fenti célok megvalósítását szolgálja

Statisztikai célú területi egységek nomenklatúrája (NUTS)

A NUTS az Európai Unió Strukturális Alapjaihoz való hozzáférés jogosultsági szintjének meghatározására szolgáló rendszer.

- **NUTS 1:** főbb társadalmi-gazdasági régiók, pl. a német Länder, a belga régiók, lengyel régiók, román makrorégiók;
- **NUTS 2:** a regionális politikák alkalmazására az alaprégiók, pl. a belga tartományok, dán régiók, cseh régiók;
- **NUTS 3:** kisebb régiók meghatározott helyzetfelmérésekre, pl. a bolgár tartományok (oblasti), olasz tartományok.

A jelenlegi, 2015. január 1-től hatályos NUTS-osztályozás 98 régiót tartalmaz a NUTS 1 szinten, 276-ot a NUTS 2 szinten és 1342 régiót a NUTS 3 szinten

Európai Regionális Versenyképességi Index – RCI

70+ összehasonlítható mutatóval méri a versenyképességet az EU régiói között. Az RCI-t háromévente adja ki a Bizottság, a negyedik kiadása jelent meg 2019-ben (az első három kiadás 2010-ben, 2013-ban és 2016-ban). A regionális versenyképességi index statisztikai, NUTS II szintű régiókat vesz alapul, de összevonja az ugyanazon funkcionális városi területeken belüli NUTS II régiókat. Az elmúlt tíz évben az Európai Unió valamennyi NUTS-2 szintű régiójában mérte a versenyképesség főbb tényezőit.

Regionális versenyképességi index

11 pillér alkotja, amelyek alapján a mutató értékelést ad az adott régió erősségeiről és gyengeségeiről.

A 11 pillér 3 csoportba osztható:

Alappillérek

- 1. intézmények
- 2. makrogazdasági stabilitás
- 3. infrastruktúra
- 4. egészségügy
- 5. alapszintű oktatás

Hatékonyaság

- 6. felsőoktatás, képzés és egész életen át tartó tanulás
- 7. a munkaerőpiac hatékonysága, valamint
- 8. a piac mérete

Innováció

- 9. technológiai felkészültség
- 10. a vállalkozások fejlettségi szintje
- 11. innováció

6.dia

Korai irányzatok

- Ókori gondolkodók:
 - Kr.e. 380: Platón (Az állam)
 - Kr.e. 350: Arisztotelész (A politika)
 - Kr.e. 340: Xenofón
- V. század → Szent Ágoston
- XIII. század → Aquinói Tamás (Summa Teologica)
- XIII. - XV. század: skolasztikus és keresztény gondolkodás
- XVI. század → Hugo Grotius (kereskedelmi liberalizmus)

Első kereskedelem elmélet

MERKANTILIZMUS XVI.-XVII. Sz

- Protekcionista g.p.
- Külkereskedelem zéró összegű játék
- Kolonizáció

Képviselői:

- Thomas Mun
- Jean Batiste Colber

FIZIOKRATIZMUS

- „laissez faire“
- Elfogyasztható valóságos javak
- Mezőgazdaság
- Zárt, önellátó gazdaság
- Csere szerepe az egyensúly fenntartása

Képviselők:

- François Quesnay (XV. Lajos király orvosa)

Klasszikus kereskedelem elméletek

David Hume On the Balance of Trade – 1752

Adam Smith Abszolút előnyök elmélete – 1776

David Ricardo Komparatív előnyök elmélete – 1817

Szabadversenyek kapitalizmus közgazdasági elmélete

Neoklasszikus kereskedelmi elméletek

- **Marginális forradalom** → az emberek az árak alapján hoznak döntéseket, mint például a határhaszon, határköltség és helyettesítési határráta
- **Hasznosság** → az áruk és szolgáltatások fogyasztása által kapott elégedettséget méri. Kimondja, hogy az emberek fogyasztásról szóló döntése a hasznosság értékelésétől függ.
- **Csökkenő határhaszon törvénye**
- **Matematikai modellek** - Vilfredo Pareto 1895-ben A nemzetközi kereskedelem matematikai elmélete - **2 ország 2 termék**
- Bertil Ohlin: „Interregionális és nemzetközi kereskedelem-tényezőarányok elmélete“ (más néven faktor elmélet vagy H-O modell), 1933

19-20. század

Heckscher-ohlin modell

Eli Heckscher

Bertil Ohlin

Alapfeltevések:

- 2 ország – 2 termék – 2 termelési tényező (tőke, munkaerő)
- Egyik ország: tőkével jól ellátott (relatív alacsony a tőke ára)
- Másik ország: munkával jól ellátott (relatív alacsony a munkaerő ára)
- Csak árumozgás, termelési tényezők nem
- Szállítási költségek elhanyagolhatók

Tőkével jól ellátott ország: tőkeintenzív termékek exportja (komparatív előnye)

Munkaerővel jól ellátott ország: munkaerőintenzív termék exportja (komparatív előnye) ⇒ Komparatív előnyök szerinti szakosodás

DE: Leontief paradoxon (A Heckscher – Ohlin modell **cáfolata**, Wassily Leontief)

USA exportja munkaintenzív termékekből áll, importja pedig tőkeintenzív

Keynesianizmus (Maynard Keynes)

- A világgazdasági válságból való kilábaláshoz a kormányzati kiadások növelését és az adók csökkentését szorgalmazta, hogy ösztönözze a keresletet.
- A fogyasztói kereslet a gazdaság elsődleges hajtóereje.
- Makroszinten érvényesülő trendek fölülírják a mikroszinten meghozott döntéseket
- Franklin D. Roosevelttel → NEW DEAL

$$Y=C+I+G+NX$$

Paul Krugman Új Kereskedelmi Elmélet (1980)

- **Általános egyensúlyi modell**
- A komparatív előnyök, sem a tényezők adottságai nem magyarázzák kielégítően a nemzetközi kereskedelmi áramlásokat, különösen alkalmatlanok az iparágon belüli kereskedelem magyarázatára
- **A méretgazdaságossági előnyök tökéletlen versenypiacokat teremtenek;**
- Az országhatárokon átívelő kereskedelem és kereskedelmi haszon keletkezhet azonos tényezőellátottsággal, technológiával rendelkező országok között
- Az új kereskedelemelméletek kulcseleme, hogy a vállalatok nagyobb mennyiséget gazdaságosabban tudnak megtermelni (**növekvő skáláhozadék**), és döntéseiknél figyelembe veszik a többi vállalat viselkedését is (**tökéletlen verseny**).

OLI Paradigma - John H. Dunning

Az OLI paraparadigma (Eklektikus paradigma) szerint egy vállalatnak háromféle előny meglétére van szüksége ahhoz, hogy sikeres külföldi tőkebefektetést hajtson végre, mégpedig tulajdonosi, helyspecifikus és internalizációs előnyre

- Ownership – tulajdonosi előny
- Localization – helyspecifikus előny
- Internalization – internalizációs előny

John H. Dunning 1927-2009

Dunning: OLI modell

tulajdonosi előny a külföldi versenytársakkal szemben=nem=>nem előnyös az FDI

=igen=>helyspecifikus előnyök külföldön=nem=>export

=igen=>gyártás kihelyezésének előnye=nem=>licenc

=igen=>FDI

Vállalati stratégia, struktúra és verseny:

A nemzeti kontextus, amelyben a vállalatok működnek, nagymértékben meghatározza a létrehozásuk, szervezésük és irányításuk módját, befolyásolja stratégiájukat és szervezeti struktúrájukat. Sőt, a hazai verseny fontos szerepet játszik a nemzetközi versenyképességben, hiszen egyedi és fenntartható erősségek és képességek fejlesztésére kényszeríti a vállalatokat. Minél intenzívebb a hazai verseny, annál több vállalatot kényszerítenek innovációra és fejlesztésre versenyelőnyük megőrzése érdekében. Ez végül is segít a vállalatoknak a nemzetközi színtérré lépéskor. Jó példa erre a japán autóiipar, ahol

intenzív rivalizálás zajlik olyan szereplők között, mint a Nissan, Honda, Toyota, Suzuki, Mitsubishi és Subaru. Saját kiélezett hazai versenyüknek köszönhetően a külföldi piacokon is könnyebben felveszik a versenyt.

Tényező feltételek:

Egy adott országban a tényezőviszonyok a rendelkezésre álló természeti, tőke- és emberi erőforrásokra vonatkoznak. Néhány ország például nagyon gazdag természeti erőforrásokban, például olajban (Szaúd-Arábia). Ez megmagyarázza, hogy Szaúd-Arábia miért az egyik legnagyobb olajexportőr a világon. Humán erőforrás alatt olyan megteremtett tényezőfeltételeket értünk, mint a képzett munkaerő, a jó infrastruktúra és a tudományos tudásbázis. Porter azt állítja, hogy különösen ezek a „létrehozott” faktorfeltételek fontosak a már meglévő „természetes” faktorfeltételekkel szemben. Fontos, hogy ezek a kialakult tényezőfeltételek a készségek fejlesztésével, új ismeretek létrehozásával folyamatosan frissüljenek. A versenyelőny a világszínvonalú intézmények jelenlétéből adódik, amelyek először speciális tényezőket hoznak létre, majd folyamatosan dolgoznak azok fejlesztésén.

Keresleti feltételek

A hazai kereslet nagymértékben befolyásolja, hogy egy adott országon belül mennyire kedvezőek a feltételek. A nagyobb piac több kihívást jelent, de egyben lehetőségeket is teremt a növekedésre és a vállalat jobbra válására. A helyi ügyfelek kifinomult keresleti feltételei is növekedésre, innovációra és minőség javítására ösztönzik a vállalatokat. Az igényes hazai piac kielégítésére való törekvés arra készíti a vállalatokat, hogy új magasságokba lépjenek, és esetleg korai betekintést nyerjenek a határon túli ügyfelek jövőbeli igényeibe. Az országok így versenyelőnyre tesznek szert azokban az iparágakban, ahol az igényes vevők nyomást gyakorolnak a vállalatokra, hogy gyorsabban újítsanak, és fenntarthatóbb versenyelőnyt szerezzenek, mint külföldi riválisaik.

Kapcsolódó és támogató iparágak:

A vállalatok versenyképessége a más vállalatokkal kötött szövetségektől és partnerségektől is függ. Különösen a beszállítók kulcsfontosságúak az innováció fokozásában a hatékonyabb és jobb minőségű inputok, az időszzerű visszajelzések és a rövid kommunikáció révén. A vállalatok úgy profitálnak a legjobban, ha beszállítóik maguk is globális versenyzők. Gyakran évekig (vagy akár évtizedekig) tartó kemény munkába és befektetésbe kerül, erős kapcsolódó és támogató iparágak létrehozása, amelyek segítik a hazai vállalatokat a globális versenyképesség elérésében. Ha azonban ezek a tényezők a helyükön vannak, gyakran az egész régió vagy nemzet profitálhat a jelenlétéből. Ezt láthatjuk például a Szilícium-völgyben, ahol mindenféle technológiai óriás és tech-start-up csoportosul, hogy megosszák egymással ötleteiket ezáltal ösztönözzék az innovációt.

A kormány:

A kormány szerepét Porter gyémántmodelljében egyszerre „katalizátorként és kihívóként” írja le. Porter nem hisz a szabadpiacban, ahol a kormány mindent a „láthatatlan kézre” hagy a gazdaságban. Ugyanakkor nem tekinti a kormányt az iparágak elengedhetetlen segítőjének és támogatójának. A kormányok nem hozhatnak létre versenyképes iparágakat; erre csak cégek képesek. A kormányoknak inkább ösztönözniük kell a vállalatokat, hogy lépjenek a versenyképesség még magasabb szintjére. Ez a fejlett termékek (keresleti tényezők) iránti korai kereslet ösztönzésével valósítható meg; az olyan speciális tényezők létrehozására összpontosítva, mint az infrastruktúra, az oktatási rendszer és az egészségügyi szektor (tényezőfeltételek); a hazai verseny előmozdítása a trösztellenes törvények végrehajtásával; és a változás ösztönzése. A kormány így segítheti a négy fent említett tényező fejlődését úgy, hogy az egy adott országban az ipar számára előnyös legyen.

Véletlen:

A véletlen szerepe gyakran felbukkan a gyémánt modellben, mint annak valószínűsége, hogy a külső események, például háború vagy természeti katasztrófák befolyásolhatják az iparági feltételeket.

